

Lunds universitet, rektor
Box 117
221 00 Lund

Luntmakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Teresa Edelman
8534
teresa.edelman@hsv.se
BESLUT

2011-03-16
Reg.nr 31-4135-10

En doktorands rätt att disputera

Frågan om en situation där universitetet och doktoranden har olika uppfattningar om hur avhandlingen bör examineras.

Bakgrund

Historisk-filosofiska fakultetsrådet vid Lunds universitet avslog den 13 januari 2003 NNs ansökan om bedömning av hans avhandling, ”Stolen som ett idéhistoriskt objekt och konkret artefakt – en tvärvetenskaplig studie utgående från Auditoriet-Liberiet i Lund”, för erhållande av doktorsgrad. NN överklagade beslutet till Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH) och uppgav att avhandlingen borde kunna bedömas inom Lunds universitet med en betygsnämnd bestående av representanter från konstnärlig och humanistisk fakultet. I ett yttrande till ÖNH avstyrkte fakultetsrådet överklagandet och anförde bl.a. att NN inte är antagen till forskarutbildning inom området humaniora och teologi. Styrelsen för humaniora och teologi anförde i ett eget yttrande till ÖNH att styrelsen tolkade ansökan från NN som en ansökan om att få disputera vid humanistiska fakulteten. ÖNH avvisade överklagandet i ett beslut den 19 december 2003, reg.nr 43-917-03.

Även hos Högskoleverket anmälde NN Lunds universitet för att inte tillmötesgå hans begäran att bedöma hans doktorsavhandling. Han anförde då bl.a. att det inte fanns någon institution för möbel- och inredningsarkitektur med akademisk forskning och att ämnesområdet borde vara representerat med en institution med sin egen fakultetstillhörighet, konstnärlig/humanistisk. I ett beslut den 1 oktober 2004, reg.nr 31-2945-04, konstaterade Högskoleverket att NN varken var antagen eller hade sökt till forskarutbildning vid den humanistiska fakulteten vid Lunds universitet och att universitetet därför inte hade haft någon skyldighet att bedöma hans avhandling.

Anmälan

NN har i en ny skrivelse till Högskoleverket uppgett att Lunds universitet inte ger honom någon möjlighet att disputerat på hans doktorsavhandling. Han ber att Högskoleverket förelägger Lunds universitet att ge honom möjlighet att disputerat tvärvetenskapligt på avhandlingen inom ämnesområdet möbel- och inredningsarkitektur. Han uppger att han från flera universitet och högskolor inom Norden har fått ett liknande svar som från Lunds universitet, nämligen att han inte får disputerat inom sitt ämne på grund av att man inte har en institution för möbel- och inredningsarkitektur. Han anser dock att möbel- och inredningsarkitektur är ett mycket eftersatt ämnesområde och att hans forskning skulle kunna bidra till att Skåne som region får en sådan institution med konsthantverksutbildningar inom Lunds universitet med konstnärlig fakultets tillhörighet.

Det framgår att NN är antagen till utbildningen på forskarnivå vid institutionen för arkitektur och byggd miljö vid tekniska fakultetsnämnden vid Lunds universitet.

Yttrande från Lunds universitet

Högskoleverket har anmodat universitetet att yttra sig över NNs anmälan. Verket har därvid bett universitetet att bifoga NNs individuella studieplan och svara på frågan i vilket ämne NN har bedrivit sin forskarutbildning samt vad som har bestämts om ämnet för hans doktorsavhandling. Verket har även frågat hur fakultetsnämnden har följt upp hans forskarutbildning. Universitetet har anfört bl.a. följande.

NN antogs till utbildning på forskarnivå i ämnet formlära år 1985. Han var nollaktiv från höstterminen 1996 till vårterminen 2010. Till hans huvudhandledare utsågs vid antagningstillfället en numera avliden professor. Det faktum att han på senare år inte haft någon aktiv handledare har medfört att ingen individuell studieplan har upprättats trots de formella krav som nu finns.

Den tekniska fakulteten (LTH) genomför regelbundet genomgångar av nollaktiva doktorander för att utröna intresset för ett frivilligt avslutande av utbildningen. NN är en av de nollaktiva doktorander som inte meddelat att han avser avsluta sin forskarutbildning. Vid upprepade tillfällen under senare år har han tagit kontakt med den som varit ansvarig för forskarutbildningsfrågor vid LTH och diskuterat sitt avhandlingsprojekt. Han har då fått rådet att antingen disputerat i sitt ämne formlära eller att söka sig till något annat område inom Lunds universitet för att undersöka möjligheten att där antas till utbildning på forskarnivå. Då hans föreliggande utkast till avhandling tillkommit utan särskild kontakt med någon handledare har också påpekats att han, om han inte begär en

ny handledare (vilket han inte gjort), visserligen har rätt att lägga fram sin avhandling men att det då föreligger en icke obetydlig risk för underkännande.

Universitetet har vidare uppgett att NN har helt på eget bevåg utformat sin avhandling och inte velat disputeras inom sitt forskningsutbildningsämne formlära utan begärt att ett lämpligt ämne i t.ex. inredningsarkitektur ska inrättas, alternativt att han ska disputeras inom teoretisk filosofi. Den tolkning Lunds universitet gör av denna situation är att NN har rätt att disputeras på en avhandling inom det ämne han antagits i. Han har således erbjudits disputeras inom formlära, vilket han avböjt. Ingen annan fakultet har varit beredd att anta honom för studier på forskarnivå. Således har alla möjligheter att tillmötesgå hans önskemål uttömts och universitetet har konstaterat detta i ett beslut den 19 augusti 2010.

Svar från NN

NN har i sina synpunkter på universitetets yttrande anfört bl.a. följande. När han blev antagen till forskarutbildningen i formlära 1985 var det ett närliggande ämnesområde till möbel- och inredningsarkitektur, en underavdelning till ämnet arkitektur. Hans handledare gick i pension 1986. Han gjorde då ett uppehåll i sina studier men genomförde egna resor i anslutning till sitt avhandlingsämne. År 1992 fortsatte han sina forskarstudier med en annan professor i formlära som handledare. Han tog senare kontakt med en professor som var doktor inom både naturvetenskap och humaniora vilket var av betydelse för honom när det gällde hans ämnesområde och avhandlingsämnet. Under åren 1996 – 2003 skrev han sin doktorsavhandling med 50 till 100 procent aktivitet. Han har från 1985 till dagens datum meddelat institutionen sin aktivitetsgrad. I oktober 2005 fick han ett brev från LTH:s kansli där man påstod att han inte var registrerad. Det visade sig sedan att de uppgifter som han hade skickat in inte blivit införda i universitetets registreringssystem.

Övrig utredning

NN har i sin skrivelse till Högskoleverket hänvisat till ett brev av den 23 oktober 2007 som han har fått från prefekten och biträdande prefekten vid sin institution. I brevet anger avsändarna att de har gått igenom hans avhandlingsarbete och att de finner en del brister. Sammanfattningsvis anser de inte att arbetet i sin nuvarande form skulle kunna läggas fram som en doktorsavhandling och menar att det krävs ett mycket omfattande arbete för att nå dit. Institutionens representanter konstaterar också att arbetet som sådant är intressant och innehåller många viktiga aspekter och skulle med mindre redigeringar kunna ges ut som en bok. Eventuellt skulle arbetet, enligt de, kunna beskrivas som ett konstnärligt utvecklingsarbete.

I ett svar till NN den 19 augusti 2010 har sektionschefen för forskning, innovation och extern samverkan vid Lunds universitet anfört i huvudsak följande. Ingen av de aktuella fakulteterna, den konstnärliga eller den tekniska, har inrättat en utbildning i ämnet möbel och inredningsarkitektur och det föreligger heller inte några planer på att inrätta utbildning på forskarnivå i detta ämne. Lunds universitet kan därför inte tillgodose NNs önskan om att lägga fram sin avhandling för disputation.

Av registerutskrift för doktorander vid institutionen för arkitektur och byggd miljö framgår att NN i oktober 2006 tillgodoräknades flera forskarutbildningskurser från 1992 och 1993.

Högskoleverkets bedömning

Högskoleverkets uppgifter

En av Högskoleverkets huvuduppgifter är tillsyn över universitet och högskolor. Verksamheten innebär granskning av att lärosätena följer gällande bestämmelser och att studenternas och andra enskildas rättssäkerhet i förhållande till högskolesystemet tillgodoses. Högskoleverket kan dock inte överpröva lärosätenas beslut eller förelägga lärosätena att handla på ett visst sätt.

Gällande bestämmelser

I 6 kap. 25 § högskoleförordningen (1993:100) anges att ett universitet och en högskola som får utfärda examina på forskarnivå ska besluta om ämnen som utbildning på forskarnivå ska anordnas i.

Av 6 kap. 28 § i samma förordning framgår bl.a. att för varje doktorand ska det utses minst två handledare och att doktoranden har rätt till handledning under utbildningen, så länge inte rektor med stöd av 30 § beslutar något annat. En doktorand som begär det ska få byta handledare. I 30 § anges att om en doktorand i väsentlig utsträckning åsidosätter sina åtaganden enligt den individuella studieplanen, ska rektor besluta att doktoranden inte längre ska ha rätt till handledning och andra resurser för utbildningen.

I kapitlets 29 § anges att för varje doktorand ska det upprättas en individuell studieplan. Planen ska innehålla högskolans och doktorandens åtaganden och en tidsplan för doktorandens utbildning. Planen ska beslutas efter samråd med doktoranden och hans eller hennes handledare. Den individuella studieplanen ska regelbundet följas upp och efter samråd med doktoranden och hans handledare ändras av högskolan i den utsträckning som behövs.

I 6 kap. 32 – 35 §§ högskoleförordningen finns bestämmelser om disputation. I dessa bestämmelser anges att för doktorsexamen och konstnärlig doktorsexamen

krävs bland annat en godkänd doktorsavhandling och att avhandlingen ska ha försvarats muntligen vid en offentlig disputation. Vid betygssättningen ska minst en person delta som inte är verksam vid den högskola där doktoranden examineras. Högskolan får meddela föreskrifter om det betygssystem som ska användas och om disputationen och betygssättningen i övrigt.

Bestämmelserna om utbildning på forskarnivå har haft i stort sett oförändrad lydelse sedan 1998. Även innan dess gällde att för varje doktorand skulle utses en eller flera handledare som i en individuell studieplan skulle precisera kraven på kunskaper för varje doktorand. Fram till den 1 januari 2011 var det enligt högskoleförordningen fakultetsnämnden som hade det övergripande ansvaret för utbildningen på forskarnivå. Numera regleras det inte i högskoleförordningen på vilken nivå beslut i den typen av frågor ska tas med undantag för frågor som gäller indragen handledning; enligt 6 kap. 30 och 31 §§ högskoleförordningen fattas sådana beslut av rektor utan möjlighet till delegering (se 6 kap. 36 § högskoleförordningen).

Bedömningen

Ett lärosäte har således ansvar för att det utses handledare och upprättas en individuell studieplan för varje doktorand samt för att doktoranden får handledning under utbildningstiden så länge rektor inte beslutar om att denna rätt dras in. Ett sådant beslut tas om doktoranden i väsentlig utsträckning åsidosätter sina åtaganden enligt den individuella studieplanen, t.ex. vid inaktivitet. En individuell studieplan ska beslutas efter samråd med doktoranden och hans eller hennes handledare. Högskoleverket har i flera tidigare tillsynsbeslut kommit fram till att brist på samförstånd mellan den som har ansvar för utbildningen, doktoranden och handledarna om hur utbildningen ska bedrivas inte fritar lärosätet från skyldigheten att besluta en individuell studieplan och sedan följa upp den. Lärosätet ska också se till att doktoranden ska kunna försvara sin avhandling vid en offentlig disputation.

Av utredningen framgår att NN antogs till forskarutbildning i formlära vid Lunds universitet år 1985. I sin anmälan mot universitetet hävdar han sin rätt att disputera tvärvetenskapligt inom ämnesområdet möbel- och inredningsarkitektur på en avhandling. Det är uppenbart att reglerna om handledning och individuell studieplan inte har följts. Å andra sidan synes NN inte vara intresserad av någon fortsatt utbildning utan han vill ha sin avhandling bedömd. Lunds universitet påpekar att han har rätt att lägga fram sin avhandling i sitt forskarutbildningsämne formlära. Universitetet anser dock att det föreligger en icke obetydlig risk för underkännande om arbetet läggs fram i sin nuvarande form.

Högskoleverket konstaterar att ett universitet själv beslutar om vilka ämnen som utbildning på forskarnivå ska anordnas i. Lunds universitet har således ingen skyldighet att inrätta en utbildning i ämnet möbel- och inredningsarkitektur och NN har inte rätt att examineras i något annat ämne än det han har antagits till, dvs. formlära. Alternativt får han ansöka om att bli antagen till utbildning på forskarnivå inom något annat ämne. Om NN anser sig förhindrad att välja något av dessa alternativ och i stället efterfrågar resurser för sin forskarutbildning är Lunds universitet skyldigt att tillhandahålla handledning och upprätta en individuell studieplan.

Med dessa synpunkter avslutas ärendet.

På Högskoleverkets vägnar

Christian Sjöstrand
Chefsjurist

Teresa Edelman
Verksjurist

Kopia för kännedom till:

NN